

MIROSLAV KAZÍK*

Živé osobné mená slobodných osôb z horných myjavských kopaníc

KAZÍK, M.: Living personal names of single persons from the upper Myjava region. *Slavica Slovaca*, 57, 2022, No. 3, pp. 333-343 (Bratislava).

In this paper, we characterize unofficial anthroponyms in the class of single persons in one village in the Upper Myjava region (anthroponymic microsystem). The area of the Myjava Uplands represents the territory of the oldest and at the same time the most intensive Kopaničiarska settlement in Slovakia. We present naming models, which are formed by functional members first name, surname, family name, individual characteristics, name of the house and appellative element. A functional member is a member defined by basic semantic features as an element with a special designation.

Anthroponyms, living personal names, naming models, western Slovakia, upper Myjava region, solitary-cottages area.

V príspevku sa zameriavame na neúradné antroponymá v triede slobodných osôb v jednej obci na horných myjavských kopaniciach. Pre neúradné osobné mená vo vidieckom prostredí sa na Slovensku vžil termín živé osobné mená. Jeho autorom bol Vincent Blanár, ktorý vypracoval aj ucelenú teóriu živých mien.

Hierarchicky usporiadaný súbor sémantických príznakov, ktorým sa vyznačujú celé triedy osobných mien, sa chápe ako obsahový model. Obsahový model sa jazykovo realizuje v danom osobnom mene. Všeobecná schéma jeho slovtvornej štruktúry predstavuje jeho slovtvorný model. Jeden slovtvorný model sa v konkrétnom pomenovaní môže vyjadriť rozličnými slovtvornými typmi. Obsahový model (a motivačný model) a slovtvorný model tvoria spolu antroponymický (pomenovací) model. Antroponymický model sa v danej komunikačnej situácii realizuje ako konkrétny antroponymický znak (úradné alebo živé meno).¹ Antroponymické modely sú konštitutívnymi prvkami sústavy (systému) osobných mien. Rozlišuje sa štruktúra antroponymickej sústavy (na úrovni systému) a spoločenské fungovanie antroponymickej sústavy (v konkrétnej realizácii).² Pomenovacie modely sú tvorené funkčnými členmi. Funkčný člen je člen vymedzený pomocou základných sémantických príznakov ako prvok s osobitnou designáciou. V. Blanár (spolu s J. Matejčíkom) rozoznáva 6 funkčných členov (FČ): rodné (krstné) meno, priezvisko, rodinné meno, individuálnu charakteristiku, meno (do) domu a apelatívny člen.³

Najpodrobnejší výskum živých mien bol realizovaný na strednom Slovensku V. Blanárom a J. Matejčíkom. Problematike živých mien sa neskôr venovalo viacero záverečných – diplomových či dizertačných prác. Medzi najkomplexnejšie analyzovanými živými menami boli živé mená z hornonitrianskej oblasti (I. Valentová) a živé mená z kopaničiarskej oblasti Starej Turej (M. Kazík). Zo západného Slovenska živé mená z Kysúc spracovala I. Kopásková-Kormancová

*PaedDr. Miroslav Kazík, PhD. MBA. Katedra slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty, Univerzity J. Seľyeho, Bratislavská cesta 3322, 945 01 Komárno.

¹ Blanár, V. – Matejčík, J.: Živé osobné mená na strednom Slovensku (1. diel). Designácia osobného mena. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1978, s. 14.

² Tamže, s. 17.

³ Blanár, V. – Matejčík, J.: Živé osobné mená na strednom Slovensku (1. diel), c. d.; Blanár, V.: Teória vlastného mena. (Status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii.) Bratislava: Veda, 1996. 250 s.

a živé mená v poľsko-slovenskom pohraničí si všimala M. Szczerbová. Terénny výskum sa realizoval aj na moravsko-slovenskom pomedzí, no doteraz neboli jeho výsledky publikované. Zmienit' sa možno aj o prácach živých mien slovenskej menšiny v Maďarsku (A. Holá, M. Kazík /s T. Tuškovou a A. Uhrinovou/) či Vojvodine (napr. A. Marićová, A. Makišová, Z. Týrová). Medzi slovenských jazykovedcov, ktorí skúmali živé mená, patria aj E. Krasnovská (v Gemeri), J. Kriššáková (v goralskej oblasti Spiša), M. Smatana (v Rajci), L. Šmelík (na Záhorí), Š. Krištof (v Tekove), I. Kotulič a A. Chomová (na východnom Slovensku). J. Bauko sa zase zaoberal neoficiálnou antroponymiou maďarskej menšiny na Slovensku.

Pre pohraničný pás kopaníc na území dnešných obcí Brestovec, Stará Myjava, Poriadie a sčasti aj Rudník sa od prvej polovice 18. storočia používa spoločné označenie Horné kopanice. Osídľovací proces na Horných kopaniciach bol skorší ako na Dolných kopaniciach.⁴ Oblasť Myjavskej pahorkatiny tvorí u nás územie najstaršieho a súčasne aj najintenzívnejšieho kopaničiarskeho osídlenia.⁵ Nárečie myjavských kopaníc patrí do nárečového celku myjavských nárečí považskej nárečovej podskupiny severnej skupiny západoslovenských nárečí.⁶ Atlas slovenského jazyka zaraďuje myjavské nárečia do dolnopovažských nárečí.⁷

Vlastný terénny výskum sme v obci č. 1 realizovali podľa stavu obyvateľstva z roku 2016. Pri heuristickom výskume živých mien sme používali predovšetkým metódu dotazníka a riadeného rozhovoru. Skúmali sme živé mená používané staršou a strednou generáciou v spoločenskom úze osady v neutrálnej, bezpríznačovej situácii. Pred terénnym výskumom sme si pripravili kartotekné lístky, kde sme uviedli adresu (číslo domu) a kde sme prepísali úradné podoby mien. Pri terénnom výskume sme zapisovali živé osobné mená, živé mená rodiny (živé rodinné mená) a mená (do) domu. Zisťovali sme všetky živé mená, ktoré informátor používa. Po výskume sme živé mená modelovali podľa metodiky V. Blanára (1978).⁸

Rodné (krstné) meno môže mať úradnú podobu (K), hypokoristickú podobu (K), alebo inojazyčnú, nárečovú, nespisovnú alebo inak zmenenú nepravidelnú podobu (<K>). Priezvisko sa okrem úradnej podoby (P) môže vyskytovať v neúradnej forme, ktorá sa končí na sufixy *-ka* (označenie sa používa, ak sú meno rodiny a meno domu odvodené od iného základu alebo sa nepoužívajú) (P̄) a môže sa objavovať i nepravidelná hlásková zmena priezviska (<P>). Rozoznávajú sa priezviská, ktoré majú zhodnú antropolexému s a) menom rodiny (P = RM), b) menom domu (P = MD) a c) menom rodiny a menom domu (P = RMD). Rodinné meno (RM) môže mať antropolexému zhodnú s a) menom domu (RM = MD), b) priezviskom (RM = P). Meno (do) domu sa značí ako MD. Pri individuálnej charakteristike (CH) sa rozlišujú motivačné príznaky (zaznačujú sa horným indexom): ^v – telesné alebo duševné vlastnosti, ^z – trvalé, dočasné alebo bývalé zamestnanie, stav, záľuba, záujmy, ^p – pôvod a bydlisko, ⁿ – iná alebo nejasná motivácia. Apelatívny člen zaznačujeme ako A. V rámci sémantického príznaku [vzťahu k príbuzným osobám] sa rozlišujú príbuzenské motivačné príznaky, ktoré sa označujú dolným indexom: ₁ – otec, ₁₁ – matka, ₃ – manžel, druh, priateľ, _[31] – prvý manžel, ₃₃ – manželka, družka, priateľka, ₄ – starý otec, ₄₄ – stará matka, ₅ – svokor, test', ₅₅ – svokra, testína, ₇ – brat. Číselný index ₂, ktorý označuje príznak rodiny ako celku (pri P, RM, MD), sa neoznačuje. (Pri zdvojenom indexe zaznačujeme aj index ₂, napr. _{1/2, 11/2}.) Znamienkom plus (+) sa pripájajú jed-

⁴ Gálik, J.: Myjava v obrazoch histórie. (1. diel). Myjava: Vlastným nákladom autora, 2010, s. 30.

⁵ Horváth, P.: Vývoj kopaníc a kopaničiarskeho osídlenia v oblasti Myjavskej pahorkatiny do konca 18. storočia. In: Historické štúdie, 1979, roč. 22, s. 165.

⁶ Štolc, J.: Slovenská dialektológia. Na vyd. pripravil I. Ripka. Bratislava: Veda, 1994, s. 94 a s. 97-98.

⁷ Mistrík, J.: Moderná slovenčina. 3., preprac. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1983, s. 24.

⁸ Blanár, V. – Matejčík, J.: Živé osobné mená na strednom Slovensku (1. diel). Designácia osobného mena. c. d.

notlivé funkčné členy, ktoré spolu tvoria jeden model. Hviezdičkou (*) označujeme funkčný člen, ktorý sa predpokladá, nulou (0) ten, ktorý sa používa fakultatívne, špicatými zátvorkami ($\langle \rangle$) funkčný člen, ktorý sa používa v skrátenej alebo ináč adaptovanej podobe. Do zátvoriek sa dávajú funkčné členy, ktorými sa pomenúva jedna osoba (obyčajne pri opisnom pomenovaní) – (), []. Dvojbodka (:) sa kladie za tie funkčné členy, ktoré sa spolu používajú aj v nasledujúcom pomenovaní rodiny alebo domu. Lomka (/) ukazuje, že pomenovacím východiskom je symbol na ľavej strane. Funkčný člen na pravej strane ukazuje uplatnenie v dnešnej antroponymickej sústave. Funkčné členy pred znamienkom „rovná sa“ (=) a za znamienkom sú antroponymickou lexémou zhodné a vzťahujú sa na tenže denotát. Na ľavej strane sa uvádza funkčný člen, ktorý sa pokladá za slovotvorné východisko.

Úlohou bolo zistiť inventár živých mien v jednej z obcí na myjavských kopaničiach a pomocou pomenovacích modelov opísať neúradnú antroponymickú sústavu v tejto obci a tak charakterizovať antroponymický mikrosystém v jednej časti horných myjavských kopanic.

Na základe analýzy modelovej stránky živých mien možno charakterizovať antroponymický mikrosystém ako sústavu neúradných mien v jednej obci a antroponymický makrosystém ako sústavu živých mien v celom regióne.⁹ Onymické modely sú systémotvornými prvkami onymickej sústavy.¹⁰ V. Blanár onymický systém chápe ako dynamicky stabilnú celosť systémotvorných prvkov, ktoré vo svojich jazykových realizáciách vstupujú do rozličných onymicky relevantných vzťahov a spolu vytvárajú čiastkové systémy. Prvkami onymického systému sú teda pomenovacie modely a ich zložky. Onymický systém má svoju jadrovú štruktúru a okrajové sféry. Produktívne javy sa vyznačujú vyššou frekvenciou, ale aj niektoré menej frekventované javy môžu mať osobitnú spoločenskú a historickú podmienenosť a závažnosť.¹¹

Blanár a Šrámek chápu model ako 1. systémotvornú jednotku onymického systému a 2. ako spôsob zobrazenia uvedenej abstraktnej jednotky.¹²

Onymum možno opísať prostredníctvom sémantických príznakov, zaznamenať na základe zvolených symbolov a typologicky zaradiť do určitej obsahovo-sémantickej modelovej skupiny.¹³ Na Slovensku má modelovanie v onomastike dlhú tradíciu a hovorí sa aj o škole.

Hlavnou úlohou porovnávacej slovanskej antroponomastiky je zistiť a opísať všetky modely úradnej a živej pomenovacej sústavy príslušného národného spoločenstva.¹⁴ V. Blanár už na 1. slovenskej onomastickej konferencii definoval mennú sústavu ako istým spôsobom usúvzťažný súbor modelov (typov) osobných mien, ktoré v danom historickom období príslušné národné spoločenstvo používa.¹⁵ O pár rokov upozornil na dôležitosť skúmať nielen osobné mená, ale aj pomenovanie osôb ako celostne usporiadanú množinu prvkov.¹⁶ Treba si podľa neho všimnúť nielen frekvenciu, ale aj rozličnú lokálnu distribúciu antroponymických modelov a typov.¹⁷

⁹ Odaloš P.: Profilovanie komponentov onomastiky ako vedy na základe fungovania oným v texte a kontexte. In Minářová, E. – Sochová, D. – Zítková, J. (eds.): Vlastní jména v textech a kontextech. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 26.

¹⁰ Blanár, V.: Teória vlastného mena, c. d., s. 132.

¹¹ Blanár, V.: Teória vlastného mena, c. d., s. 132-133.

¹² Odaloš P.: Profilovanie komponentov onomastiky ako vedy..., c. d., s. 26.

¹³ Tamže.

¹⁴ Blanár, V.: Porovnávacia slovanská antroponomastika. In Svoboda, J. – Olivová-Nezbedová, L. (eds.): Onomastické práce 3, Sborník rozprav k 75. Nar. Vladimíra Šmilauera. Praha, 1970, s. 33-39.

¹⁵ Blanár, V.: Otázka systému v antroponomastike. In Blanár, V. – Majtán, M. (eds.): I. slovenská onomastická konferencia (Bratislava 5. – 6. decembra 1967). Zborník materiálov. Bratislava: Jazykovedný ústav L. Štúra a Slovenská onomastická komisia pri Vedeckom kolégiu jazykovedy SAV, 1968, s. 5-14.

¹⁶ Blanár, V.: Porovnávacia slovanská antroponomastika, c. d.

¹⁷ Tamže.

Modely umožňujú poznať vnútornú štruktúru živých osobných mien a umožňujú triedenie (i klasifikáciu) veľkého množstva materiálu. Pomenovací model v sebe zahŕňa obsahovú a motivačnú stránku živého mena. Jeho časťou je aj slovtvorný model, ktorý spolu s konkrétnymi slovtvornými typmi zobrazuje tvorenie živého mena slovtvornými postupmi a konkrétnymi jazykovými antropoformantmi. Modelové spracovanie má na Slovensku a v česko-slovenskom priestore bohatú tradíciu, počnúc Blanárovou teóriou živých osobných mien, Šrámkovým a Pleskalovej (ale aj Šindelárovej) spracovaním toponymie, Sičákovej modelmi hydronymie, Bayerovej a Pastyříkovými modelmi hypokoristik, až po najnovší slovenský projekt modelovania chrématonymie.

Modely v živej antroponymii okrem obsahovej a motivačnej stránky predstavujúcej onymický status vlastného mena a slovtvornej stránky tvoriacej primárne lingvistický status odzrkadľujú široké spoločenské a demografické vzťahy v lokálnom spoločenstve berúc do úvahy živé mená v mikrosystéme.

Konkrétna realizácia živých mien v danom jazykovom znaku, konkrétne živé meno, je aj vyjadrením etnologickej či etnografickej skutočnosti. Lokálne spoločenstvá sú zdrojom a tvorcom neúradných (živých) antroponymických mikrosystémov, ktoré sa priamo alebo cez mezosystémy spolu s inými mikrosystémami stávajú makrosystémami. Lokálne spoločenstvá obcí horných myjavských kopaníc s inými mikrosystémami obcí na západnom Slovensku reprezentujú západoslovenský makrosystém živej (neúradnej) antroponymie, ktorá je súčasťou nášho národného jazyka, patrí k nášmu kultúrnemu dedičstvu a národným tradíciám a neustále sa obohacuje o nové prvky.

Inventár živých mien sa neustále obohacuje o nové prvky – napr. zo slangu, z názov seriálov, filmov, podľa filmových a seriálových postáv (hrdinov), hercov, spevákov či iných postáv zo „šoubiznisu“ transonymizáciou, proprializáciou z názvov nových vecí a skutočností (napr. v obci Nižná v okrese Piešťany sme zaznamenali prezývku či živé osobné meno *Internet*).

V obci č. 1 na Horných myjavských kopaniciach v triede slobodných osôb je jednočlenných 15 modelov a 32 ŽM, dvojčlenných 62 modelov a 146 ŽM, trojčlenných 47 modelov a 67 ŽM, štvorčlenných 18 modelov a 22 ŽM a päťčlenné 2 modely a 2 ŽM. Spolu sme zaznamenali 144 modelov a 269 ŽM. Na jeden model pripadá 1,87 ŽM.

Frekvenčná distribúcia pomenovacích modelov

1. Rodné (krstné) meno v úradnej podobe a priezvisko podľa otca, ktoré má antropobázu v mene rodiny a mene domu /K + P1 = RMD/. Frekvencia: 23 živých mien (ŽM):

Ivana Poliaková, Tibor Hrackí, Monika Bičianová, Andrej Bičian, Andrej Hrackí, Patrik Hrackí, Dana Bunčáková, Andrea Mozoláková, Adam Tížik, Lenka Mizeráková, Frederika Novotná, Mário Dobrovockí, Martin Bičian, Jana Kariková, Ivan Pančiak, Peter Pražienka, Lenka Pražienková, Michal Dúbravčík, Patrik Bachorík, Tomáš Hornák, Marek Pražienka, Andrea Pražienková, Tomáš Cintula.

2. Rodné (krstné) meno v domácej (hypokoristickej) podobe a priezvisko podľa otca, ktoré má antropobázu v mene rodiny a mene domu /K + P1 = RMD/. Frekvencia: 14 ŽM.

Zuzanka Bunčáková, Danka Bunčáková, Ada Mozoláková, Palo Poliak, Mišo Bičian, Mona Bičianová, Tomi Bičian, Ivanka Poliaková, Samko Kavickí, Mišo Rudavský, Kačka Pražienková, Peto Pražienka, Mišo Dúbravčík, Mirka Bachoríková.

3. Rodinné meno podľa otca, ktorého antropobáza vychádza z antropobázy priezviska, a apelatívny člen /RM1 = P + A/. Frekvencia: 14 ŽM.

Ivančove decká, Slávikov sin, Blahove decká, Kolníkove céri, Jozefákov sin, Pémov sin, Ištokove decká, Foltínove deti/decká, Blaškov sin, Drškove deti/decká, Kodajove decko, Kodajova céra, Fajnorove céri, Gálikove deti/decká.

4. Apelatívny člen a priezvisko podľa otca, ktorého antropobáza je v mene rodiny a v mene domu /A – P1 = RMD/. Frekvencia: 8 ŽM.

mladí Drška, mladí Polák, mladí Bruško, mladí Rudavský, mladí Šimek, mladí Maruonek, mladí Dúbravčík, mladí Cintula.

5. Rodinné meno podľa otca, ktorého antropobáza vychádza z antropobázy priezviska /RM1 = P/ (okrem jedného ženského ŽM sú všetky pomenovaním viac osôb). Frekvencia: 8 ŽM.
Zálešáčki, Fajnorové, Stachovi, Dugové, Boskovički, Poláčka, Gálikovci, Pražienkovia.

6. Priezvisko podľa otca, ktoré má antropobázu v mene rodiny a mene domu /P1 = RMD/. Frekvencia: 5 ŽM.

Farkaš, Rehák, Marton, Poláková, Volár.

7. Opisné živé osobné meno, zložené z mena otca, ktoré pozostáva z jeho rodného (krstného) mena a rodinného mena s antropobázou priezviska, a apelatívneho člena vyjadrujúceho príbuzenský vzťah /(K + RM = P)1 + A/. Frekvencia: 5 ŽM.

Mišove Matušikove deti, po Mišovi Klasovitém sinovja, po Mišovi Klasovitém céra, Branovi Valentovi sinovia, Mirove Ištokove céri.

8. Rodinné meno podľa otca, ktoré vstupuje do pomenovania domu /RM1 : MD/. Frekvencia: 4 ŽM.

Beličiačin, Beličiak, Zemančin, Magdiak.

9. Apelatívny člen a priezvisko podľa otca, ktoré má antropobázu v mene rodiny a mene domu /A + P1 = RMD/. Frekvencia: 4 ŽM.

deti Čurku, deti Foltína, sin Blaška, céri Dugu.

10. Rodné (krstné) meno v úradnej podobe a rodinné meno podľa otca, ktorého antropobáza vychádza z antropobázy priezviska /K + RM1 = P/. Frekvencia: 4 ŽM.

Jakub Petrákuof, Jakub Petrákov, Elena Ševčíčka, Jana Juráška.

11. Rodné (krstné) meno v úradnej podobe a priezvisko podľa otca, celé živé osobné meno vstupuje do pomenovania domu /K + P1 : MD/. Frekvencia: 4 ŽM.

Dušan Kriško, Dušan Zeman, Dušan Pančiak, Ján Duga.

12. Rodné (krstné) meno v domácej (hypokoristickej) podobe a priezvisko podľa otca vo formálne adaptovanej podobe, ktoré má antropobázu zhodnú s antropobázou mena rodiny a mena domu /K + <P>1 = RMD/. Frekvencia: 4 ŽM.

Zuska Viskupková, Mišo Viskupek, Miško Viskupek, Lubo Šmicka.

13. Rodinné meno podľa matky, ktorého antropobáza vychádza z antropobázy priezviska, a apelatívny člen /RM11 = P + A/. Frekvencia: 4 ŽM.

Držičkin sin, Volárkin sin, Hornáčkin sin, Fajnorkine céri.

14. Živé osobné meno starého otca zložené z jeho rodného (krstného) mena v hypokoristickej podobe a priezviska, ktorého antropobáza je aj v mene rodiny a mene domu, a apelatívny člen vyjadrujúci príbuzenský vzťah /(K + P = RMD)4 + A/. Frekvencia: 4 ŽM.

Pala Brezinu vnúčence, Pala Brušku vnuk, Jana Dugu vnuk, Jana Kariku vnuk.

15. Priezvisko podľa otca, ktoré vstupuje do pomenovania domu /P1 : MD/. Frekvencia: 3 ŽM.

Vdoviaková, Šurin, Kriško.

16. Apelatívny člen vyjadrujúci generačné zaradenie a rodinné meno podľa otca, ktorého antropobáza je aj v mene domu /A – RM1 = MD/. Frekvencia: 3 ŽM.

mladí Komoráš, mladí Varechár, malí Barináček.

17. Apelatívny člen vyjadrujúci príbuzenský vzťah a rodinné meno podľa otca, ktorého antropobáza vychádza z antropobázy priezviska /A + RM1 = P/. Frekvencia: 3 ŽM.

djéčence Pražienkove, deti Hluchích, decká Hluchého.

18. Rodné (krstné) meno v úradnej podobe a rodinné meno podľa otca, ktorého antropobáza je aj v mene domu /K + RM1 = MD/. Frekvencia: 3 ŽM.

Viera Češinová, Viera Češinka, Peter Lošenec.

19. Priezvisko podľa otca, ktoré má antropobázu v mene rodiny a mene domu, a apelatívny člen vyjadrujúci príbuzenský vzťah /P1 = RMD + A/. Frekvencia: 3 ŽM.

Kolára céri, Bieleného céra, Liškovi sinovia.

20. Apelatívny člen označujúci generačné zaradenie, rodné (krstné) meno v domácej (hypokoristickej) podobe a priezvisko podľa otca, ktoré má antropobázu v mene rodiny a mene domu /A – K + P1 = RMD/. Frekvencia: 3 ŽM.

mladí Vlado Pražienka, malá Lucka Bičianová, mladá Zuska Bunčáková.

21. Apelatívny člen vyjadrujúci príbuzenský vzťah a živé osobné meno otca, ktoré pozostáva z jeho rodného (krstného) mena a rodinného mena s antropobázou priezviska /A + (K + RM = P)1/. Frekvencia: 3 ŽM.

céra Jana Ochodníckeho, sinovia po Mišovi Klasovitém, céra po Mišovi Klasovitém.

22. Apelatívny člen vyjadrujúci príbuzenský vzťah a živé osobné meno otca, ktoré pozostáva z jeho priezviska s antropobázou v mene rodiny a mene domu a rodného (krstného) mena v hypokoristickej podobe /A + (P = RMD + K)1/. Frekvencia: 3 ŽM.

sinovia Dobrovockí Zdenovi, sinovia Dobrovockí Zdenovi, sinovia Dobrovockí Zdena.

Pomenovacie modely s frekvenciou 2 (23. – 40.):

Mikofci, Mikovi

RM1 = <P>

Zuza Problémová, Zuska Problémová

K + <RM>1 = <MD>

Mišo Minarech, Samo Horník

K + P1

Hasičůf sin, Špekulantova céra

CHz1 + A

Tížikova malá/mladá, Tížička malá/mladá

RM1 = P – A

Kubinov vnuk, Sabove vnučence

RM4 = P + A

Miháličkin vnuk, Miháličkina vnučka

RM44 = P + A

deti Vlada Šimku, céra Vlada Dugu

A + (K + P = RMD)1

Milošova Ušiakova céra, Milana Hrackého decká

(K + RM = P)1 + A

Dušanova Matijáková céra, Dušanov Matijákov sin

(K + RM = <P>)1 + A

Petra Martona céri, Petra Slávika sin

(K + P = RMD)1 + A

Leni Ševčícki decká, Vladine Zemankine decká

(K + RM1 = P)11 + A

Ozeřčinho céra Martina, Ozeřčinho céra Dušana

RM1 = MD + A + K

Dobrovockého Zdena sinovia, Dobrovockí Zdenovi sinovia

(P = RMD + K)1 + A

céra Jana Špekulanta Hana, céra Jana Špekulanta Lenka

A + (K + <RM> =

<MD>)1 + K

vnuk Jana Durca Obchodníka, vnučka Jana Durca Obchodníka

A + (K + P = RMD +

CHz1)4

Mira Durca Pintáša deti, Jara Durca Pintáša céra

(K + P = <RMD> +

<RM> = <MD>)1 + A

Jara Durca Pintáša vnuk, Jana Matušika Prostředného vnučka

(K + P = <RMD> +

<RM> = <MD>)4 + A.

S frekvenciou 1 je 104 pomenovacích modelov, z toho 1-členných 10 PM, 2-členných 43 PM, 3-členných 35 PM a 4-členných 14 PM, 5-členné 2 PM:

Jednočlenné:

Okuliarnik
Obchodník
Šarik
Jedinák
Firšt
Pleštiak
Uhlírová
Fajnor
Držík
Držíková

CHv : MD
 CHz : MD
 CHn
 CHn : MD
 CHn1 (bol mäsiar)
 RM1 = MD : MD
 <P1>
 P11
 P11 = RMD
 P = RMD

Dvojčlenné:

céra Lekárnikova
mladí Škrabák
mladá Ševčíčka
stará dievka Vdoviačka
mladí Matják
céri Dugovej
vnučka Klasovitá
Milan Škulaví
Jano Škulaví
Zuzana Problémová
Jano Dolinskí
Zuska Matijáčka
Matej Volárkin
Elena Volárka
Jakub Michalec
Jano Duga
Palo Hargaš
(Palo) Mizerák
Janto Bičian
Jana Sadlonová
Duško Juráš
Marian Malek
Julka Marečková
Elena Volárová
Martina Šmičková
Lojzíkovi vnuci
Romantikuof sin
Východňiarove d'eti
Pištiaková vnučka
Kutkove decká
Osúchove céri
Dolinského deti
Hundráčkina céra

A + CHz1
 A - <RM>1 = <MD>
 A - RM1 = P
 A + *RM1 = P : MD
 A - <P1> = RMD
 A + (P3 = RMD)11
 A + P4 = RMD
 K + RM1 = MD : MD
K + RM1 = MD : MD
 K + <RM>1 = <MD>
K + <RM>1 = <MD> : MD
K + RM1 = <P>
 K + RM11 = P
 K + RM = P
 K + P1
K + P1 : MD
K + P1 = RM : MD
 0K + P1 = RMD
 <K> + P1 = RMD
 K + <P1> = RMD
K + P1 = <RMD>
 K + P11 = RMD
K + P11 = RMD
 K + P = RMD
 K + <P> = RMD
K4 + A
 CHv1 + A
 CHp1 + A
 CHn4 + A
 RM1/1 + A
 (RM = MD)1 + A
 <RM>1 = <MD> + A
 (RM1: MD)11 + A

<i>Lošencová Jana</i>	$RM1 = MD + K$
<i>Prostředná Matusíčka</i>	$\langle RM1 \rangle = \langle MD \rangle + \langle RM1 \rangle = P$
<i>Bachorička Mirka</i>	$RM1 = P + \underline{K}$
<i>Valu sin</i>	$(P : MD)1 + A$
<i>Uhlírova céra</i>	$\langle \underline{P}1 \rangle + A$
<i>Minarech Mišo</i>	$P1 + \underline{K}$
<i>Paracková Iveta</i>	$P1 = RMD + K$
<i>Brezinkine céri</i>	$\underline{P}11 + A$
<i>Jurčovej sin</i>	$(P1 : MD)11 + A$
<i>Liškovej sinovia</i>	$(P3 = RMD)11 + A$
Trojčlenné:	
<i>malí Samko Horník</i>	$A - \underline{K} + P1$
<i>mladá Zuska Marečková</i>	$A - \underline{K} + P11 = RMD$
<i>céra Vladimíra Dugu</i>	$A + (K + P = RMD)1$
<i>sinovia Vieri Klasovitej</i>	$A + (K + P3 = RMD)11$ (jeden sl., žen.)
<i>vnučka Jana Špekulanta</i>	$A + (\underline{K} + \langle RM \rangle = \langle MD \rangle)4$
<i>vnuk Zuski Strnátkovej</i>	$A + (\underline{K} + P3 = RMD)44$
<i>mladí Viskup Škrabák</i>	$A - P1 = \langle RMD \rangle + \langle RM \rangle 1 = \langle MD \rangle$
<i>mladí Rudavský Mário</i>	$A - P1 = RMD + K$
<i>mladí Ušiak Desiatnik(-uof – st.gen)</i>	$A - P1 = RMD + RM1 = MD$
<i>Ivanka Lubi Viskupki</i>	$\underline{K} + (\underline{K} + \underline{P}1)11$
<i>Jana Viskupová ze Sekúl</i>	$K + P1 = RMD + CHp$
<i>Adam Viskup (ze Sekúl)</i>	$K + P1 = RMD + 0CHp$
<i>Miška Viskupová (ze Sekúl)</i>	$\underline{K} + P1 = RMD + 0CHp$
<i>Jano Duga od Vlčkov</i>	$\underline{K} + P1 + MD : MD$
<i>Palo Durec Pintáš</i>	$\underline{K} + P1 + RM1 : MD$
<i>Jano Klimek Dolník</i>	$\underline{K} + P1 = RMD + RM1$
<i>Štefan Juráš Hundrač</i>	$\langle K \rangle + P1 = RMD + RM11$
<i>Jano Hrackí Šupolek</i>	$\underline{K} + P1 = RMD + RM11 = MD$
<i>Luba Varechára deti/decká</i>	$(\underline{K} + RM = MD)1 + A$
<i>Vlidenka Vojtku sin</i>	$(\underline{K}/RMD + P)1 + A$
<i>Anči Šupolkovej sin</i>	$(\underline{K} + RM11)11 + A$
<i>Anči Hundrački sin</i>	$[\underline{K} + (RM1 : MD)]11 + A$
<i>Lenki Šimkovej céri</i>	$(K + P1)11 + A$
<i>Jani Karikovej sin</i>	$(K + P = RMD)11 + A$
<i>Lubina Vojtkovej Zuska</i>	$(\underline{K} + P3 = RMD)11 + \underline{K}$
<i>Jarvov Kubinov vnuk</i>	$(\underline{K} + RM = P)4 + A$
<i>Mili Palačkovej vnuk</i>	$(\underline{K} + RM1)44 + A$
<i>Olini Dugovej vnuk</i>	$(\underline{K} + P3 = RMD)44 + A$
<i>Olgi Dugovej vnuk</i>	$(\langle K \rangle + P3 = RMD)44 + A$
<i>Džidžvove vnúčence Adámkove</i>	$CHn4/MD + A + RM4 = P$
<i>Valentki (Japoncove céri)</i>	$RM1 = P + 0(CHv1 + A)$
<i>Jozefákovej ženi sin</i>	$(RM3 = P + A)11 + A$
<i>Brezinove Palove vnúčence</i>	$(RM = P + \underline{K})4 + A$
<i>Bielčík Dolinskí Jano</i>	$P1 + \langle RM \rangle 1 = \langle MD \rangle + \underline{K} : MD$
<i>Benová Juráškina céra</i>	$P1 + RM11 = P + A$

Štvorčlenné:

<i>céra mladej Zuski Marečkovej</i>	$A + (A - \underline{K} + P11 = RMD)11$
<i>vnučka starej Zuski Marečkovej</i>	$A + (A - \underline{K} + P1 = RMD)44$
<i>mladí Milanov Brezinov sin</i>	$A - (K + RM = P)1 + A$
<i>mladého Ščefanova Strnátkova céra</i>	$A - (<K> + RM = P)1 + A$
<i>mladí Vojtek Vladenkov sin</i>	$A - P1 + \underline{K}1/RMD + A$
<i>mladí Pančiak (Ščefanov sin)</i>	$A - P1 = RMD + 0(<K>1 + A)$
<i>Zuska Ščefána Špekulanta céra</i>	$\underline{K} + (<K> + <RM> = <MD>)1 + A$
<i>Jana Jurášová (Dušanova céra)</i>	$K + P1 = <RMD> + 0(K1 + A)$
<i>Martin Valent (Janov sin)</i>	$K + P1 = <RMD> + 0(\underline{K}1 + A)$
<i>Lubo Valent (Janov sin)</i>	$\underline{K} + P1 = <RMD> + 0(\underline{K}1 + A)$
<i>Martin Valent (Januov (Valentov))</i>	$K + P1 = <RMD> + 0[\underline{K}1 + 0RM1 = P]$
<i>Lubo Valent (Januov (Valentov))</i>	$\underline{K} + P1 = <RMD> + 0[\underline{K}1 + 0RM1 = P]$
<i>Jura Špekulanta Bielčika céra</i>	$(\underline{K} + CHz + <P>)1 + A$
<i>Palova (Kováčova) (Jurikova) céra</i>	$(\underline{K} + 0RM = P + 0RM = <MD>)1 + A$

Päťčlenné:

<i>vnuk Jana Špekulanta Hanin sin</i>	$A + (\underline{K} + <RM> = <MD>)4 + K11 + A$
<i>Lenkine deti vnuci Jana Špekulanta</i>	$K11 + A + A + (\underline{K} + <RM> = <MD>)4$

Živé mená najčastejšieho modelu /K + P1 = RMD/ tvoria 8,55 % všetkých živých mien.

Modely s jedným živým menom tvoria 38,66 % všetkých živých mien.

Funkčné členy živých osobných mien v pomenovacích modeloch a živých menách Počet FČ v modeloch

$$1 \times 15 = 15$$

$$2 \times 62 = 124$$

$$3 \times 47 = 141$$

$$4 \times 18 = 72$$

$$5 \times 2 = 10$$

SPOLU 362 FČ v modeloch

Počet FČ v ŽM

$$1 \times 32 = 32$$

$$2 \times 146 = 292$$

$$3 \times 67 = 201$$

$$4 \times 22 = 88$$

$$5 \times 2 = 10$$

SPOLU 623 FČ v ŽM

Na 1 model pripadá 2,51 FČ. Na 1 ŽM pripadá 2,32 FČ.

V živých menách triedy slobodných osôb v obci č. 1 na horných myjavských kopaniciach je najviac zastúpený funkčný člen rodné (krstné) meno s 28,25 %, potom apelatívny člen s 24,72 % a priezvisko s 24,40 %. Rodinné meno predstavuje 19,42 % a individuálna charakteristika 3,05 %. Najmenej sa vyskytuje meno domu s 0,16 %.

V obci č. 1 na horných myjavských kopaniciach v triede slobodných osôb v živých osobných menách dominujú rodné (krstné) mená v hypokoristickej podobe (101), čo predstavuje 57,39 %

všetkých rodných mien. Rodných mien v úradnej podobe je 39,20 % (69) a rodných mien v nárečovej, cudzojazyčnej či inak formálne modifikovanej podobe 3,41 % (6). Bez príbuzenskej motivácie je 59,66 % rodných mien (105), s príbuzenskou motiváciou 40,34 % rodných mien (71). Z príbuzenských motivácií sme v živých osobných menách zachytili rodné meno podľa otca (40), podľa matky (12), podľa starého otca (14) a podľa starej matky (5).

Z individuálnych charakteristík sme zistili individuálnu charakteristiku podľa zamestnania (7), ktorá tvorí 36,84% všetkých individuálnych charakteristík v lokalite v danej triede, individuálnu charakteristiku podľa pôvodu a bydliska (4), predstavujúcu 21,05% individuálnych charakteristík, individuálnu charakteristiku podľa telesných a duševných vlastností (3) s 15,79 % a individuálnu charakteristiku s inou alebo nejasnou motiváciou (5), ktorej percentuálny podiel je pomerne vysoký – až 26,32 % všetkých charakteristík danej triedy v skúmanej lokalite. Bez príbuzenskej motivácie je len 36,84 % individuálnych charakteristík (7), prevláda charakteristika s príbuzenskou motiváciou podľa otca (8) – 42,11% a vyskytujú sa aj charakteristiky podľa starého otca (4) – 21,05 %.

Z rodinných mien prevládajú rodinné mená, ktoré majú antropobázu zhodnú s antropobázou priezviska (73, čo je 60,33 %), nasledujú rodinné mená s antropobázou mena rodiny (43, čo tvorí 35,54 %) a najmenšie zastúpenie majú rodinné mená, ktoré nemajú antropobázu zhodnú ani s menom domu ani s priezviskom (5, čo predstavuje 4,13 %). Výrazne prevládajú rodinné mená s príbuzenskou motiváciou podľa otca (93) s 76,86 %, vyskytujú sa aj rodinné mená s príbuzenskou motiváciou podľa matky (14) s 11,57 %, podľa starého otca (10) s 8,26 %, podľa starej matky (3) s 2,48 % a jedno živé meno obsahuje rodinné meno, ktoré sa viaže na rodinu ako celok – 0,83 %.

Najfrekvencovanejším funkčným členom priezvisko je priezvisko s antropobázou mena rodiny a mena domu (124, čo je 81,58 %), výrazne menšie zastúpenie majú priezvisko, ktoré nemá antropobázu v mene rodiny ani v mene domu (15, čo je 9,87 %) a priezvisko s antropobázou mena domu (13, čo je 8,55 %). Z príbuzenských motivácií je pri priezvisku najčastejšia motivácia podľa otca (121, čo je 79,61 %), oveľa menej sa objavujú motivácie podľa matky (15, čo je 9,87 %), podľa starého otca (9, čo je 5,92 %), podľa starej matky (4, čo je 2,63 %) a rodiny ako celku (3, čo je 1,97 %).

Pri apelatívnom člene máme doložené aj tri členy s príbuzenskou motiváciou – dva podľa matky (+A)11 a (A-)11, jeden podľa starej matky (A-)44. Okrem týchto spomenutých apelatívnych členov sme zaznamenali živé osobné mená s apelatívnym členom vyjadrujúcim príbuzenský vzťah (A+) s celkovým počtom 125 a mená s apelatívnym členom vyjadrujúcim generačné zaradenie a titul (A-) s frekvenciou podstatne nižšou – len 26.

Frekvencia pomenovacích modelov (obsahových a motivačných) poukazuje na centrum a perifériu produktívnosti jednotlivých typov živých mien. Na popredné miesta sa dostali pomenovacie modely zložené z funkčných členov pochádzajúcich z úradnej pomenovacej sústavy. Aj pri priezviskách, ktoré sú v obci „domáce“, sa osoby dobre identifikujú, pretože sa spravidla používajú rodné (krstné) mená len v spätosti s danou osobou. V niektorých prípadoch rodné mená pochádzajú z novšieho repertoáru, daná osoba má tak meno a priezvisko rozdielne od iných, čiže nedochádza k onymickej synonymii. Ak by k tomu predsa došlo, na rozlíšenie sa používa apelatívny člen. Objavujú sa aj ojedinelé, zriedkavé priezviská; ide o deti osôb, ktoré sa do obce prisťahovali. Zachytili sme aj pomenovacie modely, ktoré obsahujú funkčný člen rodinné meno. Najmä v prípade rodinných mien zhodných s antropobázou mena domu ide o deti obyvateľov, ktorí v obci žijú už niekoľko generácií. Vysoký podiel apelatívneho člena v živých osobných menách je zapríčinený predovšetkým opisným pomenovaním a značnou frekvenciou opisných živých mien.

Výskumom živých mien v ďalších lokalitách myjavskej oblasti, ako aj (západného) Slovenska, alebo aj iných (živých) slovanských a neslovanských antroponymických sústav sa možno dostať k všeobecným princípom propriálnej nominácie. V ostatných prácach V. Blanár zhodnotil metodiku modelovania ako takú, ktorou „sa získajú jednak predpoklady na systémové porovnávanie onymie v rámci národného jazyka, jednak na medzijazykovú konfrontáciu onymických systémov. Opísanie pomenovacích modelov cez metajazyk umožňuje spracúvať a klasifikovať onymické modely štatistickými a areálovými metódami.“¹⁸ Pri porovnávanom výskume zdôraznil využitie obsahových modelov a najmä hodnoty získané v priemerných mikrosystémoch.¹⁹ V tomto príspevku sme charakterizovali triedu slobodných osôb z jedného západoslovenského mikrosystému, z jednej obce na horných myjavských kopaniciach. Dlhší čas sa venujeme výskumu živých mien na západnom Slovensku a svoj výskum sa snažíme orientovať práve na túto oblasť, pretože už V. Blanár a M. Majtán upozorňovali na potrebu rozšíriť výskum živých mien na živé mená zo západného a východného Slovenska. Keďže myjavské kopanice susedia s Českou republikou a sú v kontakte s českým etnikom (Moravanmi), je zaujímavé všímať si aj vplyvy kontaktov v antroponymii či širšie zaoberať sa jazykovými, kultúrnymi, hospodárskymi a spoločenskými kontaktmi, spoločenskou a demografickou situáciou vo vzťahu Slovák – Čech (Moravan) a Čech (Moravan) – Slovák. O potrebe preskúmať podrobnejšie (živú) antroponymiu na česko-slovenskom (či moravsko-slovenskom) pomedzí sme hovorili už dávnejšie s M. Majtánom, E. Krasnovskou a tvorcom teoretických a metodologických východísk skúmania slovanskej antroponymie V. Blanárom. Týmto príspevkom sme sa snažili priblížiť k poznaniu slovenskej neúradnej antroponymie, konkrétne neúradnej antroponymie na západnom Slovensku v kopaničiarskej oblasti.

Living personal names of single persons from the upper Myjava region

Miroslav Kazík

In this paper, we try to approach the knowledge of Slovak unofficial anthroponymy, specifically unofficial anthroponymy in western Slovakia in the solitary-cottages area, Kopaničiar region. Based on field research, the paper presents the characteristics of living personal names in the class of single (unmarried) persons from one West Slovak microsystem, from one municipality in the upper Myjava region. The frequency of naming models (content and motivational) points to the center and periphery of productivity of individual types of living names. In the researched village in the given class, the most common model of living personal names is the first name in the official form and the surname according to the father, which has an anthropobase of the family name and the name of the house. In the living names, the most functional member is the first name with 28.25%, then the appellative element with 24.72% and the surname with 24.40%. The family name represents 19.42% and the individual characteristics 3.05%. The name of the house is the least with 0.16%. The high proportion of appellative elements in living personal names is mainly due to the descriptive naming and the considerable frequency of descriptive living names.

¹⁸ Blanár, V.: Vlastné meno vo svetle teoretickej onomastiky. Spisy Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV, Jazykovedný ústav Ľ. Štúra, 2008, 77 s.

¹⁹ Tamže.